

«ПОБУТОВА АРХЕОГРАФІЯ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ІСТОРИЧНИХ ДИСКУСІЙ КОРИСТУВАЧІВ РУНЕТУ (НА ПРИКЛАДІ ПРОБЛЕМАТИКИ ДЕРЖАВНОСТІ СХІДНИХ СЛОВ'ЯН)»

Ю. О. Іріюглу

Запорізький національний університет,

e-mail: uirioglu@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3324-7598>

Ключові слова: археографія, Рунет, соціальні медіа, інструменталізація історії.

Реалізовано спробу проаналізувати структуру дискусій з історичних питань на просторах Рунету, що обумовлено активною інструменталізацією історичних образів російським політикумом для досягнення власних політичних та геополітичних цілей. Залучення до дискусій аргументів у вигляді фрагментів текстів з історичних джерел є не лише проявом технічних можливостей, але й наслідком домінування фактології над теоретичним осмисленням подій минулого. Як правило, наведені фрагменти є частинами тематичних археографічних публікацій, що в уявленні користувачів є «надійним першоджерелом», абсолютизуючи документ не як пам'ятку епохи, а як конкретне свідчення.

«POPULAR ARCHAEOGRAPHY» AS A HISTORICAL DISCUSSIONS TOOL AMONG RUNET USERS (BASED ON THE SLAVIC NATIONHOOD SUBJECT)

Yu. Irioglu

Zaporizhzhia National University

Key words: Archaeography, Runet, social media, history instrumentalization

Contouring a research field with Runet (russian-speaking Internet segment), we notice an active historical images instrumentalization in order to achieve own political and geopolitical goals. Strategies of argumentations are becoming an important part along with historical cluster intensification in Runet. The set of arguments and the logic of its usage allow to follow basic historical and cultural audience's characteristics. Using text fragments from the historical sources in discussions represents not only technical capabilities but also is a result of factual knowledge dominance over theoretical reflection regarding the events from past. Due to lack of specific knowledge in historical analysis and historicism rule ignorance, virtual discussions are turning into only «throwing» the documental texts to the opponents. This results in lifting one participant's position over the position of the others. Such complex subjects as Early Medieval Time, and in particular, the origin of Slavonians and their nationhood establishing, often become the base for «popular archaeography» with the logs, chronicles and texts of the authors lived during that time. Mostly, «popular archaeography» materials are represented by a very flexible narration of the original text or just an archive material picture/scan, and very rarely, by the picture of the original.

Historical discussions regarding Slavic history and Slavic nationhood are the reflection of the current social-political and geopolitical events. They demonstrate establishing certain state narratives in audience's perception. Technical opportunities and information flow intensification let to the closest connection with academical achievements, in particular, with archaeography. However, there is still some gap in reflection of such information along with

an absence of critical perception of the sources and their interpretation. Historical sources texts are taken as the argument and fact but not as a cultural heritage. Sure, established facts call to activation of media literacy which will result not just in informational safety but also in critical sense toward historical being, and hopefully will minimize manipulative impact.

В умовах розв'язаної війни проти України з боку росії, що охоплює вже майже десятиліття, надзвичайно важливими залишаються питання вивчення формування передумов та протікання самих процесів реалізації агресивних планів кремля. Причому, надзвичайний інтерес становлять не лише військово-політична складова, але й інформаційна, що охоплює велике коло проявів, від новинно-аналітичного до історико-культурного. Вочевидь, що формування відповідного інформаційного фону для консолідації російського суспільства довкола ідей «відновлення імперії» є процесом довготривалим та потребує огляду в межах, як мінімум, останніх двох десятиліть, з урахуванням суспільно-політичних та комунікативних змін.

В сучасних умовах активної інформатизації суспільного буття та охоплення «новими медіа» не лише суспільно-політичного, але й побутового аспектів життєдіяльності людства, перед істориком постає питання своєчасного та комплексного охоплення потенційних джерельних комплексів. Наразі, соціальні мережі та віртуальні тематичні форуми є майданчиками, де продукуються не лише персональні наративи користувачів, але й транслуються певні історико-культурні образи та стереотипи, що є вкрай функціональними для вивчення питань історичної пам'яті та напрямків реалізації історичної політики, зокрема.

Проблематика розробки інформативного потенціалу медіа ресурсів, зокрема, соціальних мереж, є доволі репрезентативною. Основний масив розробок представлений саме соціологічними та політологічними напрямками, з міксуванням питань медіа грамотності, хоча, голос істориків стає все більш помітним. Однак, залишаються питання функціоналу та змістовного наповнення інформаційних комплексів, що продукуються блогосферою, соціальними мережами та медіа контентом загалом. Серед робіт соціологічного напрямку, маємо нароби методичного спрямування, що наголошують на потребі комплексного застосування кількісних та якісних методів вивчення матеріалів соціальних мереж в дослідженнях гуманітарного характеру¹. Більш предметно, питання залучен-

ня медіа контенту, зокрема й соціальних мереж, в якості історичного джерела розкриваються в розробках, що спрямовані на пошук нових інформативних можливостей джерельних комплексів та з'ясування їх функціональних меж². Маємо й спроби аналізу побутування персональних наративів в соціальних мережах та визначення сценаріїв їх утворення та формування зв'язків³.

Варто згадати й нароби російських дослідників, що оглядають питання медіа грамотності та охоплюють історико-культурну проблематику як царину предметного застосування власних дослідницьких пропозицій. Хоча, цікавим фактом є прискіплива увага з їхнього боку, саме до української проблематики та вибору наочностей за мотивами творчості В. В'ятровича, що вже є симптоматичним, зважаючи на розкритий самою російською стороною інформаційний образ українського історика⁴.

Метою нашої статті є визначення напрямків та сценаріїв залучення археографічних публікацій користувачами Рунету (російськомовний сегмент мережі Інтернет) в процесі дискусій на віртуальних тематичних майданчиках з історичної проблематики, зокрема, окресленого нами проблемного поля державності східних слов'ян.

Аktуалізація питання щодо змістовного наповнення «історичних дискусій» на теренах мережі Інтернет має непересічне значення. Окреслюючи дослідницьке поле Рунетом, ми зважаємо на активну інструменталізацію історичних образів,

eprints.ncrm.ac.uk/id/eprint/842/

² Claire Lemercier. Formal network methods in history: why and how?. *Social Networks, Political Institutions, and Rural Societies*, Brepols, pp. 281–310, 2015 URL: <https://shs.hal.science/halshs-00521527v2>; Михайлова О. Ю. Блогосфера як історичне джерело: до постановки проблеми. *Український історичний журнал*. 2014. №5. С. 191–197.

³ Muhammad, Aurangzeb Ahmad. Towards the Analysis of Narrative Networks. Technical Report. Department of Computer Science and Engineering University of Minnesota. 2013. URL: <https://conservancy.umn.edu/bitstream/handle/11299/215920/13-017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁴ Levitskaya A., Fedorov A. Analysis of Manipulative Media Texts: World Media Literacy Education Experience. *Media Education (Mediaobrazovanie)*, 2020, 60(3). pp. 430–442 URL: https://www.researchgate.net/publication/344256732_Analysis_of_Manipulative_Media_Texts_World_Media_Literacy_Education_Experience

¹ Edwards, Gemma (2010) Mixed-method approaches to social network analysis. Discussion Paper. NCRM. URL: <https://>

що стало зброєю в руках політикума росії, для досягнення власних агресивних політичних та геополітичних цілей. Паралельним до питання інтенсифікації історичного кластеру в комунікативній активності користувачів Рунету є стратегія аргументації в процесі дискусій. Саме набір аргументів та логіка їх застосування дозволяють простежити й загальні базові історико-культурні характеристики аудиторії.

Для проведення нашого дослідження було обрано тематику державності східних слов'ян як центральну в структурі інтернет-дискусій. Ми виходимо з власної гіпотези, що саме дана тема є однією з базових у формуванні національних історичних наративів України та росії, у питанні формування сталих традицій державотворення. Окрім того, саме цей період, є одним з найбільш дискусійних, поза межами академічного загалу, щодо «першості» самоорганізації державних інституцій, а отже й правонаступництва щодо культурних та просторових надбань часів «Київської Русі», що накладається на російський суспільно-політичний міф про «єдність трьох народів», активно продукований протягом тривалого часу та фіналізований в публікаторській діяльності російського президента (мається на увазі, стаття в. путіна «Про історичну єдність росіян та українців» від 12 липня 2021 року).

Очевидним є той факт, що нам є недоступними для споглядання та вивчення безпосередньо розумові конструкції користувачів, що беруть участь в інтернет-дискусіях на історичну тематику. Фактично, будь-які моделі їх поведінки, що будуть конструйовані нами, матимуть силу лише у випадку залучення до розгляду об'єкту чи комплексу дій, що піддаються зовнішнім вимірюванням. Саме такими характеристиками відзначається комунікативна активність з її структурою та сценарієм, що їх проявляють користувачі в процесі дискусій. Це нас підводить до потреби звернутися до основ теорії комунікації та визначити її базові характеристики та цілепокладання учасників.

Одним з найрозповсюдженіших поглядів на сам процес комунікації є запропонована Ю. Хабермасом теза про прагнення до позитивного результату, що обумовлено доповненням комунікативної взаємодії «дискурсивним взаєморозумінням»⁵. Можна було б беззастережно прийняти дану позицію, як би мова йшла про наукову дискусію, учасники якої не лише мають відповідну фахову підготовку, але й чітко дотримуються принципів наукового

пізнання та аргументації, а метою своєї комунікації визначають спільне пізнання проблемних аспектів. Однак, це є ідеальний варіант, який передбачає «стерильні» умови наукової дискусії, які іноді, порушуються навіть самими представниками академічної спільноти.

Іншим поглядом на природу комунікації є запропонована Н. Луманом теза, про непередбачуваність процесу з огляду на низку факторів. Перш за все, сам процес комунікації, відповідно до його теорії, складається з трьох елементів – повідомлення, інформації яка вміщена в повідомлення та усвідомлення (чи неусвідомлення) реципієнтом інформації⁶. Залучення текстів/наочностей історичних документів в процесі інтернет-дискусій у вигляді аргументаційної бази, дозволяє простежити суспільно-політичні та соціокультурні характеристики учасників комунікації, а отже, всі повідомлення в ході тих дискусій ми позиціонуємо як історичне джерело, що піддається нашому вивченню. Якщо накласти елементи комунікативної теорії Н. Лумана (повідомлення, інформація, усвідомлення/неусвідомлення) на джерелознавчу схему «автор – твір – дослідник (в нашому випадку можна говорити про аудиторію/реципієнта)», то можна простежити певне співвідношення основних конструктів. Але базовим елементом для нас є цілепокладання «автора», яке, на нашу думку, полягає не в досягненні «істини», а перш за все, забезпеченні «поразки» опонента в процесі дискусії та визнання ним точки зору, що транслюється автором повідомлення. Саме це, згідно нашої гіпотези, й виступає тим елементом, що напряму впливає на позитивність/негативність процесу комунікації, а отже, й напрямків та сценарії залучення археографічного матеріалу до історичних інтернет-дискусій.

Серед великої кількості дискусійних майданчиків на полях мережі Інтернет, для проведення нашого дослідження, було обрано інформаційне поле одного з віртуальних форумів, що за своєю структурою передбачає вільний виклад наративу, дискусію та тематичні спрямування (зокрема й історичного) – «Політфорум». Матеріали даного ресурсу відзначаються функціональністю, оскільки ініційовані теми та повідомлення можна простежити за архівом з 2007 року⁷. Даний ресурс має один з найвищих рейтингів серед користувачів з росії, які, згідно статистики, складають більше 70 відсотків учасників та відвідувачів⁸.

⁵ Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації. *Першоджерела комунікативної філософії*. К.: Либідь, 1996. С. 84–90.

⁶ Луман Н. Реальність мас-медіа. К.: ЦВП, 2010. С. 108–120.

⁷ Politforums.net URL: <https://www.politforums.net/>

⁸ Рейтинг politforums.net URL: <https://www.similarweb.com/>

Важливим моментом для дослідження є статистична інформація щодо активності зареєстрованих користувачів «Політфоруму» доступна безпосередньо на сторінці сайту (у вигляді публікацій – тем та коментарів), а також незареєстрованих користувачів (кількості переглядів тих чи інших тем). Це дає можливість простежити градацію «актуальності» тих чи інших проблемних сюжетів запропонованих для обговорення. Зважаючи на першочергове спрямування ресурсу як майданчика для суспільно-політичних дебатів широкої громадськості, основна маса комунікативної активності присвячена саме політиці. Однак, при наявності окремої виділеної проблемної гілки «Сторінки історії», історична тематика зустрічається дуже часто в інших дискусіях, що вже привертає увагу до актуалізації історичних сюжетів при обговоренні різних громадських, соціально-економічних та геополітичних проблем.

Ще одним аргументом на користь вибору саме платформи «Політфорум» (в перспективі й інших схожих за функціоналом) для проведення нашого дослідження, на відміну від інших майданчиків, як-то, соціальні мережі або чати тематичних ресурсів тощо, є умова цілепокладання авторів повідомлень. Вступаючи в дискусії з історичної тематики на сторінках соціальних мереж, користувачі, здебільшого, стають дискутантами «випадково», так би мовити, натрапляючи на певні сюжети, що викликають в них емоційні чи цілком раціональні бажання взяти участь. Натомість, користувачі, що є зареєстрованими учасниками «Політфоруму» та мають можливість залишати коментарі та створювати нові теми, мають цілком свідому мету участі в дискусії, а отже, чітко сформоване бажання творення власних наративів за означеними темами. Саме готовність до дискусій спонукає користувачів готувати аргументи, проводити їх селекцію (хоч би й нашвидкоруч), занурюватися в світ академічних нарбок та обирати сценарії їх застосування. Весь цей процес проходить, на нашу думку, під впливом внутрішніх вже сформованих образів історичної дійсності, підтвердженню яких й мають слугувати блоки історичної інформації у вигляді текстів документів чи наочностей (картографічного матеріалу, фото музейних експонатів тощо).

Наступним етапом дослідження було визначити критерії відбору публікацій відповідно до окресленої тематики державності східних слов'ян на ресурсі «Політфорум». В силу того, що історичні сюжети зустрічаються на багатьох

тематичних гілках ресурсу, не обмежуючись лише тематичним кластером «Сторінки історії», було вирішено провести пошук застосовуючи слова-маркери, що дозволяла здійснити пошукова система самого сайту. Зважаючи на російськомовність даного ресурсу, слова-маркери також прописувалися російською мовою. Набір слів-маркерів було обрано, виходячи з нашої гіпотези, зважаючи на специфіку аудиторії, що не є професійними істориками. Отже, було обрано найбільш вживані тематично обумовлені слова-маркери, що найчастіше зустрічаються в освітньому та медійному просторі сучасної росії та пов'язані із історією східних слов'ян. Відповідно, перелік контрольних слів складався із найбільш поширених (або часто вживаних) термінів та імен – *история славян, древнеславянский, Киевская Русь, древнерусский, норманизм, варяги, летописи, былины, берестяные грамоты, князь, Рюрик, князь Олег, князь Игорь, Владимир Великий, Ярослав Мудрый, Александр Невский, Нестор, Ладога, Новгород*. Виділені жирним шрифтом слова зустрічалися набагато частіше за інші, однак, варто зазначити, що дані результати ще потребують верифікації та є попередніми, що лише позначають напрямок подальших досліджень. Звісно, перелік слів-маркерів можна продовжувати, але ми обрали такі, що мають оскреслити дискусійні моменти походження та формування державності східних слов'ян та претензії сучасників на їх історико-культурний спадок.

Проведення вибірки дозволило нам виокремити гілки інтернет-ресурсу «Політфорум», що відзначалися найбільшою дискусійною активністю із залученням в якості аргументації комплексів історичних джерел дотичних до питань державності східних слов'ян. Одразу варто окреслити характер даних дискусій як таких, що мали не стільки наукову мотиваційну складову чи бодай пізнавальну, а емоційне вираження сучасних суспільно-політичних поглядів. Загострення після 2014 року не лише військово-політичного протистояння між Україною та росією, а й інформаційного, спонукало до виплескування його й в царину історико-культурних уявлень громадян обох країн. Отож, питання організації державних інституцій на теренах східних слов'ян, переросло з суто теоретико-методологічного аспекту медієвістики, в практичний інструмент інформаційного домінування російських наративів та забезпечення історико-культурного супроводу військового вторгнення. Ми залишимо дещо осторонь, добре відомі

та розроблені в сучасній історіографії, базові точки російського історичного міфу, що являє собою пряму лінію розвитку «тисячолітнього третього Риму», а більшою мірою концентруватимемося саме на аргументаційних схемах просування даних тез користувачами Рунету.

Курйозний термін «побутова археографія», введений нами в даній публікації, є певним відображенням процесу поєднання, з одного боку, сучасних технічних можливостей комунікації, що відкривають неосяжні простори академічного інформаційного поля для широкого кола користувачів та, з іншого боку, непідготовленість тих же користувачів до практики аргументації та опонування із застосуванням наукового апарату. Здебільшого, наведені матеріали «побутової археографії», наявні в «історичних» обговореннях на ресурсі «Політфорум», представлені вільним переказом тексту «першоджерела» або фото/скан копії з археографічних публікацій та вкрай зрідка, фото копією оригіналу. Можливості щодо роботи з фото/скан копіями оригінальних документів, що надають музеї та архівні установи через мережу Інтернет на своїх офіційних сайтах, звісно, спростили доступ до інформації. Однак, це призвело не лише до сплеску суто наукових розробок, але й масового напливу цілих комплексів історичних джерел в побутових «історичних диспутах» на тематичних ресурсах. Археографічна публікація розглядається користувачами як вагомий та остаточний аргумент, що має визначити долю дискусії. Зважаючи на крайню політизацію історичних дискусій на полях Рунету, що особливо загострилися з початку російсько-української війни, Інтернет-простір перетворився на бойовище історичних наративів, а перемога в дискусіях стала рівнозначною успішній інформаційно-психологічній операції

Формати археографічних публікацій-аргументів представлених на ресурсі: **текстовий** та рідше **картографічний** (враховані лише матеріали археографічного характеру, а не відтворені в графічних редаторах та частин публікацій). Текстові матеріали представлені **«оригіналами»** та **«інтерпретаціями»**. Під **інтерпретаціями** ми розуміємо довільне цитування текстів першоджерел із зазначенням вихідних даних та хоча б словесним посиланням на них. **Оригіналами** ми вважаємо: фото/скан копії або електронний текст, що точно передає зміст публікації першоджерела. При цьому, потрібно враховувати, що матеріали що залучаються користувачами можуть мати вигляд археографічних публікацій реалізованих різними методами – науково-популярним, диплома-

тичним, факсимільним. В жанровому відношенні найбільш популярними є літописні зводи різних періодів, що представлені як фото/скан копіями так й вирізками з публікацій створених дипломатичним методом. Не менш цікавими є цитування користувачами фрагментів західноєвропейських хронік та візантійських творів⁹.

Основні сюжетні лінії у дебатах розгортаються довкола топонімів, етнонімів та прочитання власних назв та імен, а також похідних від них, наприклад, «Русь», «Украина», «Оукраина/окраина», «руський», «рускаа», «русский» тощо. Насправді, дебатний матеріал не обмежується лише окресленими напрямками, а є набагато ширший, охоплюючи і загальні етно-культурні особливості різних гілок східних слов'ян, і міжкультурні контакти із скандинавським сегментом європейського середньовіччя та кочовим населенням Великого степу й його внеском у формування слов'янської державності. Однак, найбільш гарячі баталії точаться саме довкола першості (відповідно й правонаступництва) щодо державотворчості на теренах східнослов'янських племен.

Залучення до дискусій аргументів у вигляді фрагментів текстів з історичних джерел є не лише проявом технічних можливостей, але й наслідком домінування фактології над теоретичним осмисленням подій минулого. За браком фахових навичок аналізу історичних джерел та ігнорування принципу історизму, віртуальні обговорення перетворюються у закидання опонентів документальними текстами, що піднімає позицію одного з диспутантів над іншими. Такі складні та насичені теми, як період раннього середньовіччя, зокрема, проблема походження слов'ян та формування їх державності, часто стають майданчиками для присутності «побутової археографії» у вигляді фрагментів літописів, хронік та творів тогочасних авторів. Як правило, наведені фрагменти є частинами тематичних археографічних публікацій, що в уявленні користувачів є «надійним першоджерелом», абсолютизуючи документ не як пам'ятку епохи, а як конкретне свідчення. Провівши відбір матеріалу для аргументації та спираючись на факт наявності графічних символів (слова, власної назви, імена тощо) в тексті певного історичного документу, доступних для прочитання користувачем, вибудовується ціла система аргументації, що базується начеб-то на беззаперечних документальних

⁹ Politforums.net URL: <https://www.politforums.net/ukraine/1430419804.html>; https://www.politforums.net/ukraine/1613547869_19.html; https://www.politforums.net/ukraine/1428827289_8.html

доказах. Причому, дана схема дуже часто співпадає із загальнодержавним історичним наративом росії. Основний набір ідей складається з кількох сюжетів: першість успадкування історико-культурного надбання східних слов'ян та провідна роль у формуванні державності належить саме росії; тяглість безперервного процесу державотворення (або збирання земель) засвідчена документально; відмова в існуванні позаросійського тлумачення історичної дійсності (будь-які сумніви сприймаються як атака на «об'єктивну реальність»).

Зважаючи на технічні можливості подачі фото/скан копій текстів історичних джерел в процесі розгортання інтернет-дискусії, людина, яка не має фахової підготовки історика, або не володіє основами джерелознавчої критики, просто не взмозі буде «перебити» такі аргументи. Таким чином, реалізується основне цілепокладання – досягнення не «істини», а визнання поразки опонентом. Зрозуміло, що при репрезентуванні та при сприйнятті матеріалів «побутової археографії», ми не можемо говорити про дотримання з боку учасників дискусії елементарних принципів наукового пізнання, як-то комплексний підхід до структури певного історичного періоду, розкриття питання датування, визначення палеографічних особливостей тексту, врахування специфіки соціокультурної ситуації, в якій було створено даний текст/картографічний матеріал, зрештою, усвідомлення плинності соціально-психологічних характеристик в різні моменти історичного розвитку тощо. Фактично, можемо говорити про широкий вжиток «побутової археографії», заснованої на базових знаннях гуманітарного циклу, помножений на поширене уявлення про історичну науку як вкрай просту для освоєння, з огляду на те, що вона не володіє «специфічною мовою» та є доступною для осягнення (через кількісний набір прочитанного матеріалу). Приклади домінування формально-документалістського та вибіркового підходу до користування історичними джерелами, серед широкого кола інтернет-користувачів, спостерігається не лише по відношенню до окресленого проблемного поля раннього середньовіччя, а є доволі поширеною практикою й щодо інших історичних сюжетів. Зважаючи на все більш зростаючі комунікативні можливості, що обумовлені технічними можливостями, можемо констатувати пролонгацію «історичних дебатів» й надалі, тим більш, що суспільно-політична ситуація тому лише сприяє. Гостре протистояння в інформаційній сфері буде мати місце паралельно й геополітичному. Спроби маніпуляцій історично-культурною складовою

будуть продовжуватися, а зважаючи на той факт, що величезний масив документальних пам'яток щодо історії України фізично знаходиться на території росії та в її архівосховищах, лише загострюю питання випрацювання шляхів протидії.

Говорячи про споживацький та спрощений характер «побутової археографії», що застосовується в російсько-українських історичних інтернет-баталіях, варто відзначити, що згадані сценарії відбору аргументаційного матеріалу, є характерними й для «проукраїнських» користувачів, що активно залучають в процесі дискусій тексти історичних джерел (документальні, картографічні тощо). На жаль, такий підхід знецінює не лише академічну науку, але й саму історичну реальність, спрощуючи її та навішуючи ярлики заздалегідь визначені сучасною суспільно-політичною ситуацією. Такий підхід веде лише до розширення інформаційних маніпуляцій та поширення презентизму як способу інструменталізації історичного знання, чого неможна допускати не лише з метою суспільної безпеки, але й реалізації демократичного та антропоцентричного майбутнього України.

Одним з вірогідних напрямків розробки інформаційної «протиотрути» є комплексний підхід до популяризації та впровадження загальних принципів медіа грамотності із широким залученням історичного матеріалу. Причому, вкрай важливо, щоб цей процес охоплював не лише освітянську галузь, а був спрямований на широкі кола громадян України, реалізуючи принцип «навчання протягом життя». Потенційними шляхами реалізації даного задуму, можуть бути як програми що вже реалізуються, наприклад, «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність в освіті», реалізована Міністерством освіти та науки України в партнерстві із IREX та Академією української преси¹⁰. А також й такий інформаційний кластер як історична журналістика, що набирає обертів та стає певним інструментом популяризації академічної науки шляхом адаптації історичної інформації під запити аудиторії із дотриманням базових принципів наукового пізнання¹¹.

¹⁰ «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність в освіті». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vivchaj-ta-rozriznyaj-infomedijna-gramotnist-v-osviti-vidkrito-konkurs-dlya-vchiteliv>; Проект «Програма медіаграмотності для громадян». URL: <https://www.aup.com.ua/mediaosv/programa-mediagramotnosti/>; Citizen Media Literacy Project – Ukraine. URL: <https://irex.mocotms.com/>

¹¹ Дорощ М. Історичний наук-поп – шанси на виживання. *Media sapiens*. URL: <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/7334/2012-04-30-istorychnyy-nauk-pop-shansy-na-vyzhyvannya/>

Загалом, маємо зазначити, що дана розвідка є лише пробною та спрямована на окреслення подальших напрямків вивчення побутування «аргументаційної» археографії на віртуальних дискусійних форумах, однак, попередньо можна зробити висновки щодо окресленого поля. Отже, організація історичних дискусій на інтернет-форумах носить, здебільшого, відбиток сучасних суспільно-політичних умов. З огляду на побудову сучасною росією власного державного міфу, що вміщує структурно та тематично й Україну (що відобразилося й в конкретних фактах реалізації шляхом військово-політичної агресії), навіть, такі віддалені хронологічно історичні сюжети як формування державності східних слов'ян, відзначається стійкою активністю на віртуальних дискусійних майданчиках. Російський державний

наратив присутній й у виборі та репрезентації користувачами аргументів заснованих на текстових матеріалах з історичних джерел. Технічні можливості та інтенсифікація інформаційного потоку призвели до більш тісного контакту широких прошарків населення з академічними наробками, зокрема й в галузі археографії. Однак, залишається лакуна у осмисленні данного масиву інформації, відсутні базові навички критичного ставлення до історичних джерел та їх тлумачення. Матеріали сприймаються не як пам'ятка культури, а як аргумент, незаперечний факт, що залишає небезпеку реалізації маніпуляцій історико-документальним матеріалом для створення певних комплексів історичних уявлень, які можуть бути використані для обґрунтування агресивних дій з боку росії.